

Med kritisk blikk på journalistikk

Intervju med professor i journalistikk, Sigurd Allern

VED TRYGVE PANHOFF

[titt]: - «Se og Hør» vil bli avis, og Aftenposten har startet med tabloid også i morgenutgaven: Går skillet mellom underholdning og saklig informasjon på format, eller på løssalg kontra abonnement? Vi stiller spørsmålet til Sigurd Allern, som 1. mai i år tiltrådte som professor i journalistikk ved Universitet i Oslo.

A: - Tabloid-begrepet har vi levd med i om lag ett århundre. På engelsk kan ordet bety tablett, og det var i sin tid et varemerke for et legemiddel som ble annonsert i billige populæraviser. Tabloid fikk også betydningen «sammen-trengt» og ble tidlig på 1900-tallet brukt om et nytt avis-format. Helt siden den tid har vi forbundet det med løssalg-aviser, etter hvert også med disse avisenes redaksjonelle profil; personifisering, dramatisering og høy prioritering av stofftyper som krim, sport og underholdning.

Tabloidformatet var og er egnet til kjapp lesning på moderne kommunikasjonsmidler på vei til jobb, i lunsjpausen osv. Selv om de fleste norske aviser nå kommer ut i tabloidformat er vår oppfatning av «det tabloide» i selve journalistikken sterkt preget av de store løssalg-avisene, VG og Dagbladet. Nå må det straks sies at de to avisene har et betydelig høyere kvalitetsnivå i deler av sitt innhold enn det vi finner i mange utenlandske populæraviser, for eksempel den engelske The Sun.

Det er også lett å påpeke at det både i Norge og internasjonalt finnes tabloidaviser med en helt annen profil.

Formatet gir rom for helt ulike typer av journalistikk: se på El País i Madrid, Le Monde, eller for den saks skyld Vårt Land og Klassekampen. De fleste norske lokalaviser har i dag lagt om til tabloid uten at det har gjort dem «tabloide» å la løssalg-avisene i form og innhold. Kanskje med ett unntak: fotballdekningen i en del norske lokalaviser er like avsidig høy som i løssalg-avisene!

En viktig økonomisk begrunnelse for å holde på fullformatet har med annonseinntektene å gjøre. Adresseavisen har for eksempel om lag det samme redaksjonelle arealet som VG, men med dobbelt så mye annonser. Mister en mye annonser, for eksempel til nettmedier og fjernsyn, kan det tenkes at overgangen blir mindre vanskelig. Vi er inne i en utvikling hvor det er tenkelig. Det behøver ikke ha konsekvenser for innholdsprofilen, men kan ha det. Aftenposten Aften i Oslo følger i dag et klassisk tabloidkonsept med høy profil på underholdnings- og servicestoff, ikke minst rettet mot yngre lesergrupper. Bergens Tidende gjennomfører nå noe liknende søndag.

[titt]: - Vi har vært gjennom dekningen av krigen i Irak. Er norske aviser for enstemmige?

A: - Når det gjelder utenriksstoff har få norske aviser noen selvstendig form for utenriksdekning. NRK har det fortsatt, men gir begrenset rom for denne dekningen i ordinære nyhetsendringer. De fleste aviser nøyer seg med telegrammer. Få tar seg råd til å sikre faglig, redaksjonell kompetanse på utenriksfeltet. Unntakene er i første rekke NRK og Aftenposten, regionaviser som Bergens Tidende og Stavanger Aftenblad, samt nisjeaviser som Vårt Land og Klassekampen. Ellers er det magert. NTB gjør ofte en bra redigeringsjobb, men brukes i begrenset grad.

Det er et betydelig problem at mye av utenriksdekningen i praksis blir redigert og filtrert gjennom CNN og de vestlige nyhetsbyråene. Svært mye ses gjennom amerikanske og britiske briller. Det er en internasjonal tendens at de som har utenriksredaksjoner kutter ned på antallet egne korrespondenter. Slik er det også i Norden. Med unntak av krigsperioder, som invasjonene i Afghanistan og Irak, og de største katastrofene, er norsk presse konsentrert om det nære.

Pentagons nye strategi for Irak fra høsten 2002 var å rekruttere journalister og knytte dem til militære enheter, slik at de psykologisk ble en del av felttoget. På engelsk ble det kalt «embedded journalism». Det er ganske oppsiktsvekkende at denne offentlig erklærte strategien ikke vakte

seriøs debatt i forkant av okkupasjonen. Mange europeiske redaksjoner var på trening før felttoget. Hensikten var åpenbart å skape psykologiske bånd til amerikanske og britiske militære enheter. Det ga «live» krigsdekning med spektakulære bilder, men fra den krigførende partens ståsted.

[titt]: - Åsne Seierstad prøvde å formidle mannen i gatas syn. Er nøytral reportasje mulig?

A: - Hun gjorde en god formidlingsjobb, men reportasjene var jo sterkt preget av at de fleste journalistene i Bagdad oppholdt seg på det samme hotellet, med svært begrensede muligheter til research. En av de som virkelig skilte seg ut var independent-journalisten Robert Fisk, som både har store kunnskaper om Irak og Midtøsten og et bredt kontaktnett i området. At Klassekampen har fått adgang til å trykke hans rapporter har gitt tilgang på en type engasjert, kompetent utenriksjournalistikk som vi har sett lite av her i landet.

Reportasje er pr. definisjon en journalistisk sjanger der også journalisten er kilde, som observatør. Her er det stor forskjell på en reporter med stort kildenett og kritisk blikk, og en som ikke har det. Uansett blir reportasjefjournalisten både en formidler og en fortolker av begivenheter. I Irak-konflikten var det i praksis ikke mulig for journalister å heve seg over striden om tolkningsrammen: Var det en urettferdig okkupasjonskrig eller en rettferdig krig mot «terror»? Valget av tolkningsramme påvirket både nyhetsvalg og metaforbruk.

[titt]: - Günter Wallraff, en kjent undersøkende journalist, er i søkelyset i Tyskland på grunn av kontakten med DDR i 1968-71?

A: - Svært mange har havnet i Stasi-arkivet, og det at et navn finnes der bør ikke føre til noen forhåndsdom. Mange i Stasi tjente på å late som om mennesker de hadde kontakt eller samtaler med var deres «agenter» på en eller annen måte. Her er et kildekritisk blikk helt nødvendig. Det gjelder også Walraff-saken.

[titt]: - Finnes den ideelle journalist?

A: - Nei! Det er en umulig problemstilling. Det viktigste er at vi har behov for differensiert presse, og det betyr også et behov for høyst ulike typer journalistikk. Et av dagens problemer i journalistikken som bør nevnes er at nyhetsreportasjen er en truet art. Den klassiske reporter er den som er ute blant folk, som har sosiale antenner og som henter inn informasjon fra ulike kilder, som ser seg som formidler og samtidig klarer å gjøre det med en egenartet stemme. Profitjag, innskrenkninger og «nyheter hele døgnet» fører til nedkapping av ressurser. Dette truer reporteren og reportasjen som sjanger, særlig på nyhetsplass. Resultatet blir i stedet ufarlige featurereportasjer om eksotiske emner i helgene. Denne utviklingen gjør journalistikken fattigere.

[titt]: - Vi har gått fra en hovedsakelig partiid presse til mer uavhengig journalistikk. Hvordan ser du fremtiden?
A: - Premisset du bygger på er ikke helt korrekt. Uavhengig av hva? Ikke av mediekonsernene som eier dem, i alle fall! Vi har gått fra en partiid presse til nyhetsmedier som i praksis er en selvstendig politisk institusjon, som setter mye av premissene for politisk virksomhet. Se på fjernsynet og TV-valgkampen. Tidlig på 60-tallet, i fjernsynets barndom, utspurte politikerne og partiene hverandre. Så begynte journalistene å bli gravende og spørrende. I dag er det TV-kanalene som bestemmer aktuelle temaer og hvilke partier som skal være med, og endog hvilke politikere fra partiene som skal være med. De fleste programformatene er i tillegg ekstremt underholdningsorientert. Journalistene er ikke partiaktører, men politiske aktører er de definitivt.

[titt]: - Vil papiravisen overleve?

A: - Papiravisen har ofte fått en dødsdom, det skjedde både da radioen, fjernsynet og nettmediene kom. Men fortsatt investeres det, også i USA, i moderne trykkpresser. Avisene har visst å tilpasse seg. Endringer vil det selvsagt bli. Smalere annonsegrunnlag kan føre til slankere aviser og nye typer. Nettet vil neppe noen gang erstatte det en kan ha i handa, ta med seg og lese; vi har kulturelle behov for andre ting enn billedmedier og det som lett kan formidles i en elektronisk form.

[titt]: - Journalistikk finner vi i alle massemedier. Hva ser du som felles her, og hva skiller dem?

A: - Det er forskjeller på måter en forteller historier, ikke minst mellom aviser, lyd og billedmedier. Men nyhetsjournalistikken har mange fellestrekk og bygger på samme kildekritiske prinsipper. Visse ting er forskjellige, men det er stor overføringsverdi.

[titt]: - Hva ser du som særlig viktig for ditt arbeid som professor i journalistikk?

A: - Én ting har jeg alltid prøvd å forklare redaktørene i Akersgata: Journalistikkforskningens oppgave er ikke å representere den journalistiske institusjonen, men å se på journalistikken utenfra, med et kritisk blikk. Vi trenger forskning og undervisning som ikke bare er en forlengelse av nyhetsmedienes behov for arbeidskraft. Det utelukker ikke at også universitetsstudier kan gi og bør gi ulike typer journalistisk kompetanse. Universitetet i Oslo tar nå opp 20 masterstudenter i journalistikk hvert år. Vi har fått journalistikk som studieretning på bachelor-nivå. Den offentlige debatten om medier og journalistikk har gjennom årene i stor grad bygd på spontan synsing. Jeg håper opprioriteringen av journalistikk innen medieforskning og undervisning om noen år vil bidra til at kunnskapsgrunnlaget for disse nødvendige debattene blir bedre.

[titt]: - Vi ønsker lykke til, og takker for intervjuet.